

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 7/3 2018 s. 1729-1745, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

GOGOL'UN "PALTO" VE KAFKA'NIN "DÖNÜŞÜM" ROMANLARINA KARŞILAŞTIRMALI BİR BAKIŞ*

Safiye KARABABA**

Geliş Tarihi: Mart, 2018

Kabul Tarihi: Ağustos, 2018

Öz

Bu çalışmanın amacı, Gogol'un *Palto*'su ile Franz Kafka'nın *Dönüşüm*'ünü metinlerarasılık bağlamında karşılaştırmalı yöntemle çözümlenektir. Yapılan çözümlenme komparatistik çalışmalardan "motif" ağırlıklı yapılacaktır. *Palto* ve *Dönüşüm* adlı yapıtların ortak motifi ana kahramanlar olarak belirlenmiştir. Böylece bu iki yapıtın kahramanları üzerinden vermeye çalıştığı mesajların benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırılacaktır.

Bütün kültürel, tarihsel ve edebi farklılıklara rağmen iki kahraman arasındaki benzerlikler üzerinde durulacaktır. Hem Akakiy Akakiyeviç'in hem de Gregor Samsa'nın yaşadığı zaman dilimi, yapıtların içinden çıktığı ulusal ve evrensel ölçekteki kültürün düşündürdükleri, her iki yapıtın karşılaştırmalı bir inceleme için oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Karşılaştırmalı Edebiyat, *Palto*, *Dönüşüm*.

A COMPARATIVE VIEW OF GOGOL'S "PALTO" AND KAFKA'S "DÖNÜŞÜM" NOVELS

Abstract

The aim of this study is to analyze Gogol's *Palto* and Kafka's *Dönüşüm* in a comparative way in the context of interlinking. The analysis will be based on the "motive" from the comparative studies. The common motive of *Palto* and *Dönüşüm* were identified as the main heroes. Therefore, the similarities and differences of the messages that these two works are trying to convey through the heroes will be compared.

In spite of all cultural, historical and literary differences, similarities between the two heroes will be emphasized. Both Akakiy Akakiyevich and Gregor Samsa have shown that both works have a rich content for a comparative review of the national and universal culture from which the works originate.

Keywords: Comparative Literature, *Palto*, *Dönüşüm*.

* Gogol, N. (2014). *Palto*. (Çev.: Elif Ersavcı), İstanbul: Kolektif.

Kafka, F. (2016). *Dönüşüm*. (Çev: Gülperi Sert). İstanbul: İş bankası Kültür Yayınları.

** Doktora Öğrencisi; Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü, safiyekarababa@gmail.com.

Giriş

"Komik bir hikâyeye, dikkatle ve uzun uzun baktığımızda, gitgide hüzünlü hâle gelir."

(Gogol)

Bir yazınsal yapıtı okuma biçimimiz, bizim o yapıtla olan ilişkimizi belirler. Bir yapıtı okurken ona karşı yaklaşımımız edindiğimiz okuma kültürü ile biçim kazanır. Okuma kültürünün biçimlenebilmesi ise eleştirel okuma becerisinin kazanılmasıyla elde edilebilir (Sever, 2015). Eleştirel okuma becerisini kazanmış bireyler okuma edinimini nitelikli bir şekilde sürdürmekle kalmayıp okuduğu kitapları başka dilde, kültürde ve tarihte yapılandırılmış yapıtlarla karşılaştırma gereksinimi de duyumsamaktadır. Eleştirel okuma becerisi edindiğimiz zaman okuduğumuz herhangi bir yapıtı, tarihsel bir konuma oturabilir, çok karmaşık bir dil organizasyonu olarak değerlendirebilir, kültürel değerler açısından ele alabiliriz, yapıtın biçimini analiz edebilir ya da yazarını merkeze çekerek yazar merkezli bir yaklaşımla o yapıtı değerlendirebiliriz.

Bir yapıtı değerlendirme ve karşılaştırma gereksinimlerinden 19. yüzyılda akademik bir disiplin ve eleştirel bir sistem olarak karşılaştırmalı edebiyat kavramı ortaya çıkmıştır. Çünkü karşılaştırma yapmak bir şeyin / kişinin öteki ile karşı karşıya gelmesi diğer şeyi / kendini keşfetmesine ve farklı gözle bakmasına yol açan bir eylem olarak görülebilir. "Karşılaştırmalı edebiyat; analogi, akrabalık ve etkileşim bağlarının araştırılması suretiyle, edebiyatı diğer ifade ve bilgi alanlarına ya da zaman ve mekân içerisinde birbirine uzak veya yakın durumdaki olaylarla edebî metinleri birbirine yaklaştırmayı amaçlayan yönetsel bir sanattır. Yeter ki bu edebî metinler, birçok dile ya da kültüre ait olsunlar; onları daha iyi tanımlayıp anlamak ve onlardan zevk alabilmek için aynı geleneğe ait bulunsunlar" (Rousseau ve Pichois, 1994: 182).

Yavuz Bayram, karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarının mutlaka iki farklı dile ve kültüre ait imgeler, konular, tipler, türler, eserler ya da şair / yazarlar üzerinde yapılması gerektiğini savunanların yanında; bu çalışmaların millî edebiyatların sınırları içerisinde yapılabileceğini savunanların da olduğunu dile getirmektedir (Bayram, 2004: 16).

Gürsel Aytaç'a göre karşılaştırmalı edebiyatta araştırmacının görevi, işlevi, farklı dillerde yazılmış iki yapıtı konu, düşünce ya da biçim bakımından incelemek; ortak, benzer ve farklı yanlarını tespit etmek, bu farklılığın nedenleri üzerine yorumlar getirmektir (Aytaç, 1997: 7).

Farklı görüşleri savunanlar olmakla birlikte, genel görüşe göre karşılaştırmalı edebiyatın konusu hem millî hem de milletlerarası nitelikte olabilir. Şöyle ki, yerli bir yapıtı yabancı bir

yapıtla karşılaştırmak mümkün olduğu gibi, yerli bir yapıtı yine yerli ama farklı bir döneme ait başka bir yapıtı karşılaştırmak da mümkündür. Hatta aynı döneme veya aynı şaire / yazara ait iki yapıt da karşılaştırılabilir. Yeter ki aralarında karşılaştırma yapmaya elverişli bir ilişki (benzerlik ya da farklılık) bulunsun.

Diğer taraftan Agâh Sırrı Levend'e göre "Kıyaslama; kişilikler, eserler ve edebiyatlar arasında yapılır. Kişilikler arasında yapılacak kıyaslama, sırasıyla yerli etkilerden yabancı etkilere doğru genişletilir. Karşılıklı etkiler araştırılır. Kişilikler arasındaki ortak nitelikler belirtilir. Eserler; düşünce, tür, konu, motif ve tip bakımından ele alınarak karşılaştırılır. Yalnız kişilikleri ve eserleri karşılaştırmak yetmez. Edebiyatları bütün öğeleriyle bir bütün olarak, belli bir süre içinde karşılaştırmak gerekir" (Levend, 1988: 44-48).

"Karşılaştırmalı edebiyat, sınırlı ve kesin bir alana uygulanan bir teknik değildir. Geniş ve çok yönlü oluşuyla, hangi zaman ve zeminde olursa olsun, meraktan, sentez zevkinden ve her türlü edebî gelişmeye açıklıktan meydana gelmiş bir ruh hâlini yansıtır" (Rousseau ve Pichois, 1994: 49).

Bütün noktalardan hareketle farklı yüzyıllarda ve farklı coğrafyalarda yetişen yazarlar ve bu yazarların eserlerini karşılaştırmalı edebiyat bilimi çerçevesinde incelemek mümkündür. Karşılaştırmalı edebiyat, en yaygın şekliyle "ortak konu" ve "motif" ağırlıklı yapılıdır. Öze, içeriğe, konuya dayalı incelemede "motif" en küçük konu birimidir. Beylik motifler vardır, mesela iki kadın arasında kalmış erkek, üvey ana vb. (Aytaç, 2016).

Yaptığımız çalışmada karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Karşılaştırmalı edebiyatın içerisinde farklı inceleme yöntemleri de bulunmaktadır. Bu çalışmada karşılaştırmalı edebiyatın inceleme yöntemlerinden "metne bağlı inceleme" tercih edilmiştir. Çünkü "metne bağlı inceleme" edebî yapıtı bir metin olarak görüp öz bakımından irdelemeyi amaçlar. Belirlenen yapıtlar motif ağırlıklı bir yapıda incelenmiştir. Motifi, ele alınan yapıtlardaki ana kahramanlar oluşturmaktadır.

Çalışmamızda ele aldığımız yapıtlar iki farklı dönemden, kültürden ve yazardan seçilmiştir. Biri Rus edebiyatının büyük ustası Nikolay Gogol'un 1842 yılında yayımlanan *Palto* adlı yapıtıdır. Bir diğeri ise Alman edebiyatının usta yazarı, Franz Kafka tarafından 1915 yılında yazılan *Dönüşüm* adlı yapıtıdır. Farklı dönemlerde yazılmış olan iki yapıtın da kahramanları, hayatın içinden karakterler olarak ve birbirlerine olan benzerlikleri ile dikkati çekmektedir. Gogol'un Akakiy Akakiyeviç'i ile Franz Kafka'nın Gregor Samsa'sı iç çatışmaları, düş kırıklıkları ve yaşamla olan savaşlarıyla birbirlerine çok benzeyen modern toplumun "küçük insan" figürünü ortaya çıkarmıştır.

Çalışmamıza konu olan Nikolay Gogol'un *Palto* ve Franz Kafka'nın *Dönüşüm* adlı yapıtlarının ana kahramanları merkeze alınarak karşılaştırmalı bir inceleme yapılmıştır.

1. Akakiy Akakiyeviç'in ve Gregor Samsa'nın Aile Yaşamı

Gogol'un uzun öyküsündeki kahramanın tam adı Akakiy Akakiyeviç Başmaçkin'dir. Öykünün başında anlatılan isim koyma olayından Akakiyeviç'in memur olan babasının doğumdan önce öldüğü veya kendisi ve annesiyle beraber olmadığı anlaşılır. Zira doğum işlerini tek başına yürüten anne oğluna babasının ismini koyar. İsim koyma durumu da talihsizliklerle başlar ve onun bu durumu hak ettiği düşünülür:

Günün birinde yalnızca dokuzuncu dereceden devlet memuru olacağı içine doğmuş gibi durmadan ağlayıp sızlamasına rağmen vaftiz edilmiş. Bunları, bir ihtimal okuyucu da küçük Akakiy'e başka bir ad konmasının imkânsızlığına ikna olabilir diye aktardık (Gogol, 2014, s. 9).

Gregor Samsa ise annesi, babası ve kız kardeşiyle yaşayan ve evin geçimini sağlayan bir pazarlamacıdır. Babası beş yıl önce iflas eden bir iş adamıdır. Annesi astım hastası ve kız kardeşi ise güzel giyinmek ve keman çalmaktan başka bir şey düşünmemektedir. Bir sabah uyandığında kendisini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak bulur. Ailesinin bu duruma olan tepkisi ise sadece korkmaktır. Gregor'un ailesi onun asalaklarıdır; onu sömürür ve içten içe kemirirler. Ailesi Gregor'un onlara para getirmeyecek olmasını onun böcek olmasından daha fazla önemsemektedirler. Gregor'u düşünen tek kişi annesidir. Onu çaresizliğe terk etmeyi istemese de evdekilere sözünü geçiremez.

Akakiy Akakiyeviç'in ve Gregor Samsa'nın aile yaşamları her ne kadar birbirinden uzakmış gibi görünse de her iki yaşam da içerisinde trajedi barındırmaktadır. Akakiyeviç'in annesinin ona sevmediği eşinin adını vermesi ve yaşamına başlaması ile Samsa'nın böcek olarak başladığı yaşamında ailesinden gördüğü kötü davranışlar benzerlik taşımaktadır. Akakiy, tek başına tek odalı bir evde yaşamaktadır. Bu nedenle aile kavramı ve sevgisi belleğinde yapılandırılmamıştır.

Gregor Samsa ise annesi, babası ve kız kardeşi ile yaşamaktadır. Maddi durumları kötü olmasına rağmen ailesi, özellikle annesi, tarafından sevildiğini düşünen bir karakterdir. Bu nedenle Gregor, duyuşsal olarak olumlu durumdan olumsuz duruma geçiş sürecine girmiştir. Ailesinin onu maddi kaynak olarak görmesi, ona değer verilmemesi onu hızla böcekleşmeye itmiştir.

Ailesi için çırpınan Gregor yerine işe yaramaz böcek Gregor gelince gereksiz ve yararsız bir fazlalık olarak görülür. Bir odaya kapatılarak ailenin dışına itilir. İşe gidememesi ve çalışmaması böcek Gregor için ailenin bir ferdi olmaktan çıkarılmasında yeterli sebeptir

(Çiçek, 2015). Gregor böcek olmadan önceki yaşantısında, uzaktayken ailesinin huzur içinde olduğunu, masanın etrafında şen kahaahalar attıklarını düşünürken böcek olduğunda ailesi sessiz bir huzursuzluk içinde beklemektedir. Ailesinin iyi yaşantısını kendisi yüzünden kaybedeceğini düşündükçe korkunç acılar çeker. Çok sevdiği ailesi artık onun için ürkütücü imgedir. İçindeki korkunun büyüdüğünü duyumsayan Gregor kanepenin altında yaşamaya başlar:

Orada bütün gece kalan Gregor geceyi kâh açlığın verdiği ürküntüyle uyuyup uyanarak, kâh endişe ya da anlamsız umutlara kapılarak geçirirken, şimdilik sessiz kalmaya, şu anki durumu nedeniyle ailesinin başına açtığı sıkıntılı durumu anlara sabır ve saygı göstererek katlanır hale getirmeye karar verdi (Kafka, 2016, s. 28).

Gregor Samsa'nın kız kardeşiyle olan ilişkisi de gerilimlidir. Başlangıçta böcek Gregor'un ihtiyaçlarını gideren ve sürekli onunla ilgilenen kız kardeşinin Gregor'un böcekleşmesi ilerledikçe ona karşı tutumu değişir. Bunun üzerine kız kardeşi çalışmaya başlar ve ekonomik bağımsızlığını kazanır. Ekonomik güce sahip olmasıyla birlikte artık Gregor'a olan yaklaşımında değişimler meydana gelir. Anne ve babası gibi artık kız kardeşi de Gregor'u istememektedir (Oralış, 2009, s. 22). Kız kardeşi Grete, Gregor böceğe dönüştükten sonra artık dış görünüşü değişen kardeşine karşı yabancılaşır. Öte yandan artık bir böcek olan kardeşinden ilk kurtulmak isteyen ve bunu ilk dile getiren de Grete'dir (Çiçek, 2015, s. 149). Yapıtta Grete'nin Gregor'a ilişkin düşüncesi şöyle ifade edilmektedir:

Ondan kurtulmaya çalışmamız lazım dedi kız kardeşi babasına dönüp, çünkü annesi öksürmekten hiçbir şey duymuyordu, bu ikinizin de ölümüne neden olacak, olacakları şimdiden görüyorum. İnsan bizim gibi bu kadar çalıştıktan sonra eve geldiğinde bir de böyle bir işkenceye katlanamaz doğrusu. Ben katlanamıyorum artık (Kafka, 2016).

Akakiyeviç için ise aile kavramı oluşmamıştır. Onun aile imgesi ile ilgili bir düşüncesi bulunmamaktadır. Baba figürü Gregor'da otoritenin, baskının, suçsuz yere suçluluğun temsili olarak resmedilmiştir. Gregor Samsa da baba figürü gittikçe otoriteye dönüşürken Akakiyeviç'teki baba figürü yabancılaşma imgesi ile tanımlanabilir. Çünkü Akakiyeviç'in baba figürü belleğinde yer etmemektedir. Anne figürü de Gregor'da dönüşüme uğramıştır. Anne, sevgi dolu bir figür iken hastalıklı, kendini düşünen ve çaresiz bir kimliğe dönüşmüştür. Oysa Akakiyeviç için anne figürü de belirsizdir. Öykünün başında her ne kadar annesinin onu sevmediği duyumsatılsa da Akakiyeviç annesine karşı da yabancılaşmıştır. Onunla ilgili olumlu ya da olumsuz bir düşüncesi yoktur.

2. Akakiyeviç'in ve Gregor Samsa'nın Toplumsal Kimliği

Akakiyeviç, Petersburg'da devlet dairesinde çalışan bir memurdur. Bir devlet dairesinde sıradan kalem memuru olarak çalışan, dış görünüşüyle insanların ilgisini çekmeyen, ellili yaşlardaki Akakiyeviç'i yazar, şöyle betimler:

...pek de havalı görünmeyen bir adamcağız vardı. Diğer fiziksel kusurlarının yanı sıra, kısa boylu, yüzü çiçek bozuğu, gözlerinin feri kaçmış, saçları kızıl, önlerden kel, alınla yanakları derin kırışıklarla çizgi çizgi, kırmızı tenli bir adamdı bu (Gogol, 2014, s. 8).

Öykünün ilk satırlarından itibaren yazarın kahramanla ilgili tümceleri onun toplumsal kimliğini anlamamız açısından önemlidir:

Genellikle dokuzuncu dereceden devlet memuru olarak bilinen ve herkesin malumu olduğu üzere, kendilerini savunamayacak durumdaki insanlara saldırmak gibi uğursuz bir alışkanlığı olan kimi yazarlarca el âleme maskara edilen talihsiz mahlûklardan biriydi (Gogol, 2014, s. 8).

Devlet memurluğuna ne zaman başladığı bilinmemekle birlikte, görev yaptığı süre boyunca bir sürü amir gelip geçse de o, her zaman aynı noktada, aynı tavırla, aynı işi yapmaktadır. Akakiy'in çalıştığı yerde fark edilmediği hatta bir sinekten bile değersiz olduğu da duyumsatılmaktadır.

Çalıştığı dairede hiç mi hiç fark edilmiyordu Akakiy. Odacılar bile o içeri girdiğinde yerlerinden kalmıyorlardı; odanın içinde sinek uça ancak bu kadar ilgilerini çekirdi doğrusu (Gogol, 2014, s. 11).

İş yerindeki amirleri de ona diğer çalışanlara davrandıkları gibi nazik değil; soğuk ve zorbaca davranmaktadırlar. İş arkadaşları da onunla eğlenmektedirler:

Hayat tarzı ve yetmişlik ev sahibesiyle ilişkisi hakkında uydurdukları çeşitli hikâyeleri onun huzurunda anlatmaktan çekinmiyorlardı. Kimi zaman başından aşağı kâğıt parçaları serpiyor, ona kar yağdığını söylüyorlardı (Gogol, 2014, s.11).

Bütün bu davranışlara karşın Akakiy yazma işine devam eder; ancak çok zor durumda kaldığında dokunaklı bir sesle onları uyarır. Bu sesin altında “Ben de sizin gibi insan değil miyim?” (Gogol, 2014, s.12). sorusu duyumsatılır.

Akakiy, çalışma yaşamındaki bütün aksaklıklara rağmen işini büyük bir coşku ile yapmaktadır. “İşini Akakiy Akakiyeviç kadar şevkle yapan bir memur daha yoktu. Kopyalamaktan aldığı zevk yüzünden okunuyordu” (Gogol, 2014, s.12). Kopyalamaktan başka bir iş yapmak düşüncesi bile onu korkutmaya yetmektedir.

Akakiy, havalının soğumasıyla birlikte iş arkadaşlarının sabit bir eğlence konusu olan paltosunu değiştirmeye karar verir. “Artık bu cismi, soylu ‘palto’ kelimesine layık görmüyor, ona ‘cübbe’ diyorlardı” (Gogol, 2014, s.18). Böylece iş çevresinde saygınlık uyandıracaktır.

Akakiy, söyleyeceklerini bir türlü dile getiremeyen, başladığı cümlenin bile sonunu getirmeyen biridir. Terzinin “palto”sunu tamir edemeyeceğini ve yeni bir palto diktirmesi gerektiğini söylediğinde ona diyecek söz bulamayacaktır. Hatta terziye “palto”sunu tamir etmesi için yalvaracak kadar da zayıftır. Yolda karşılaştığı bekçinin bile ona bağırması toplum içindeki değersizliğini de göstermektedir.

Yeni bir palto diktirdiğinde ise iş arkadaşları “palto” ya bakmak için yarışır. “Palto”ya Akakiy’den daha çok ilgi gösterirler. Hatta amiri “palto”nun şerefine herkesi akşam çayına davet eder. Akakiy, toplum tarafından paltonun kendisinden daha fazla değer görmesini önemsememektedir. Hatta bu durum hoşuna bile gitmiştir. Paltosunun çalınmasıyla toplumdaki bütün değerini de yitirdiğini düşünmektedir.

Paltosunu bulması için baş komisere gittiğinde yine değersizlikle karşılaşır. Baş komiser, onu huzuruna bir türlü kabul etmez. Daha sonra mühim şahsiyetten (dönemin varlıklı kişisi) yardım istemeyi düşünür. Mühim şahsiyet karşısında da Akakiy, süklüm püklüm, ürkek tavırlarla derdini anlatır. Böyle önemsiz bir konu için rahatsız edildiğini düşünen mühim şahsiyet Akakiy’i yaka paça dışarı atırır.

Artık bir “palto”su olmayan Akakiy soğuk havada hastalanır. İki günlük ömrü kaldığını söyleyen doktor bile “küçük insan” diye tanımlayabileceğimiz Akakiy’in tabutunun meşeden değil; çamdan olması gerektiğini söyleyerek son günlerinde bile değersizliğini duyumsatmaktadır.

Akakiy’in iş yerindekiler için değersizliği; dört gün sonra yokluğunun fark edilip evine birinin gönderilmesiyle öldüğünün anlaşılması ve hemen yerine başka bir memurun bulunmasıyla ifade edilebilir. Ölümünden sonra mirasçısı olmadığı için evdeki birkaç parça eşyasının da ne olduğu bilinmemektedir. Sanki hiç var olmamıştır, Akakiy Akakiyevič:

Kimsenin korumadığı, hiç arkadaşı olmayan, hayatı boyunca hiç kimseden yakınlık görmemiş, bir böceği iğneyle mikroskop altında inceleme fırsatını kaçırmayan doğa bilimcilerin bile dikkatini çekmeyen bir insan evladı bu dünyadan böyle geçip gitti (Gogol, 2014, s.58).

Gregor Samsa ise, sürekli iş seyahati yapmak zorunda olan bir pazarlamacıdır. Samsa, ailesinin borçları için çalışmak zorundadır. Babasının iflas etmesi üzerine bütün yükü üstüne almış ve sevmediği bir işte çalışmaya başlamıştır:

Nasıl güç bir meslek seçmişim kendime! Hemen her gün yoldayım. Bütün bunlar bürodaki asıl işlerden daha yorucu, üstelik bunlar yetmiyormuş gibi bir de yolculuğun çilesi, aktarma trenlerinin stresi, düzensiz, kötü yemekler, sürekli değişen, hiç kalıcı ve samimi olmayan insan ilişkileri. Şeytan görsün hepsinin yüzünü! (Kafka, 2016, s. 2).

Ailenin iflasının ilk zamanlarında Gregor’un çalışması büyük bir zevk ile karşılanırken gün geçtikçe bu durum kanıksanmış ve Gregor bu işte çalışmaya adeta mahkûm edilmiştir. Gregor Samsa’nın yaşamında işinden başka bir şey yoktur. Akşamları dışarıya çıkmayan, gazete okurken bile iş için tren tarifelerine bakan biridir.

Samsa, böceğe dönüştüğü hâlde bile bu durumun farkında değildir. Bunun bir rüya olduğunu ve biraz daha uyuduktan sonra geçeceğini düşünür. Ancak kurduğu çalar saati

duymadığını anlayınca asıl hayrete o zaman düşer. Gregor, böcek olduğunu umursamadan patronunun onun hakkında ne düşüneceği ile ilgilenir; işten çıkarılma korkusunu duyumsar. Gregor, fiziksel olarak böcek olmaya başlamıştır. Sesinin farklılaştığını duyumsar; ancak dışarıda gördüğü sisin görme yetisinin körelmeye başlamasıyla ilgili olduğunu anlamaz. Her şeyin normale dönmesini çaresizlik içinde bekler. Firma yetkilisi onu aramaya geldiğinde bile işe geç kaldığı için böcek bacakları titrer. Ne olduğunu, neye dönüştüğünü önemsemeden kapıyı açıp olanları anlatmak istemektedir. Yetkiliye karşı acınası ve yalvarır bir şekilde konuşması onun işini kaybetme korkusunun ne kadar ileri boyutlarda olduğunu göstermektedir. Gregor'un toplumsal kimliğini sadece işi oluşturmaktadır. İş olmadığına kendini bir "hiç" olarak görmektedir. Bu nedenle Gregor, insan sesiyle konuşmasa da iç sesiyle temsilcinin işini kaybetmesini önlemesi için adeta yalvarır:

Sayın patronuma çok şey borçluyum, bunu siz de çok iyi bilirsiniz. Öte yandan annemin, babamın ve kız kardeşimin sorumluluğu benim üzerimde. Bir çıkmazın içindeyim, ama bu çıkmazdan kurtulacağım. Fakat zaten zor durumda olan durumumu daha da zorlaştırmayın. İş yerinde benden yana olun! (Kafka, 2016, s. 18).

İşini kaybetme korkusu içindeyken aniden yere düşen Gregor, bacaklarının ne kadar güçlü olduğunu fark eder. Bütün acılarının son bulacağına inanır. Ancak annesinin çılgınlıkları, babasının elindeki bastonla odasına itelemeye çalışması onu korkutur. Babasının onu odaya sokmak için çıkarttığı tıslamaya benzer sesine itaat etmeye çalışır. Gregor'un iş yerindeki itaat figürü olan patronun yerine bu kez babası geçmektedir. Babası da tıpkı patronu gibi acımasızca davranmaya başlamıştır. Gregor Samsa, kız kardeşine de itaat etmeye başlamıştır. Onun getirdiği yiyeceklere bağlıdır, odasının temizlenmesi de kız kardeşinin tekeline geçmiştir. "...kanepenin altından çıkıp kız kardeşinin ayaklarına kapanmayı geçirse de..." (Kafka, 2016, s. 28).

Eve alınan hizmetçi kadın Gregor'un güçsüzlüğü ve çaresizliği ile alay etmeyi kendine görev edinir ve günün belli saatlerinde kapıyı açıp ona "b.k böceği" diye seslenmektedir.

Dönüşüm öyküsünde Gregor sadece işe bağlı olarak yaşar. Yaşamının yönlendirmesini işi ve iş temposu belirler. Arkadaş çevresi iş yaşamında karşılaştığı kişilerdir. Sosyal hayatını belirleyen tek şey işidir ve bu durumdan şikâyetçi değildir. Onun için işe gidememe düşüncesi içinde bulunduğu durumdan (böceğe dönüşmesi) daha korkunç bir düşüncedir. Çünkü işe gidememek, sorumluluğunu taşıdığı ailesini yüz üstü bırakması anlamına gelir (Çiçek, 2015).

Her iki kahramanın da toplumsal kimliklerini sadece iş yaşamları oluşturmaktadır. Gregor, işinden nefret etse de ailesine bakabilmek için bu işe katlanmak zorundadır. Hâlbuki Akakiy, işinden nefret etmemektedir; hatta işi olmadan ne yapacağını bilemez. Her iki merkezi

figürde çevresi tarafından küçümsenen, hor görülen hatta böcek gözüyle bakılan kişilerdir. Çevrelerindeki otoriter kişilerden emir alarak toplumsal yaşamlarını sürdürmektedirler. Sinmek, küçülmek, sesini çıkarmamak içsel olarak da kendilerini böcek gibi hissettiklerini göstermektedir. Ölümünün toplumdaki hiç kimse tarafından önemsenmeyişi de sebebinin bu olduğu düşünülmektedir.

3. Akakiy Akakiyeviç'in ve Gregor Samsa'nın Yaşama Bakışı

Hem Akakiy hem de Gregor yaşadıkları dünyadan habersiz bir kimlik içindelerdir. İkisinin de yaşamdan bir beklentileri yoktur. Yaşamı fizyolojik ihtiyaçları gidermek ve çalışmak olarak algılamaktadırlar. Her iki figür de dönüşmeye başladıktan sonra yaşadıklarının farkına varırlar. Gregor böcekleşmeye başladığında müziğin sesinin farkına varırken, Akakiy de paltosunun gördüğü değer ile değersizleşince çevresindekileri fark eder. Akakiy, yaşamının değersizliğini ve acınacak bir durumda olmasını kanıksamıştır:

Onun için hayatta belgeleri temize çekmekten başka bir şey yoktu sanki. Üstüne başına hiç dikkat etmezdi. Başta yeşil olan üniforması artık bulanık bir kırmızıya çalıyordu. Yakası öyle küçük ve dardı ki aslında normalden uzun olmayan boynu epey bir geriliyor, Rusya'da tepsilerde taşınan, oynak kafalı alçı kediler gibi görünüyordu. Kıyafetini üzerine bir şey yapışmamış halde görmek zordu ya bir parça iplik ya havada uçuşan bir ot hep onu bulurdu. Ayrıca her nasılsa tercihini, hep o sırada pek de temiz olmayan bir şeylerin atıldığı pencerelerin altından geçmekten yana kullanıyor, dolayısıyla şapkasının üzerinde her daim karpuz kabuğu parçaları veya benzeri çöpler taşıyordu. Sokakta ne olup bittiğinin hiç farkına varmıyordu (Gogol, 2014, s. 14).

Akakiy Akakiyeviç, iş ile ev arasında geçen yaşamında düzenli satırların olmasından başka bir şey istememektedir. Yemeğinin üzerindeki sinekleri fark etmeden, yemeğin tadına varmadan bir an önce yazma işine geçmek ister. Dönemindeki memurlar gece toplantılarına katılıp, güzel kıyafetlerle kendilerini göstermeye çalışırken o tek düze hayatında sadece kopya edeceği kâğıtları düşünmektedir. Az olan gelirinin de bu durumu karşılamayacağı düşünüldüğünde yaşamından kendince memnun sayılmaktadır.

Küçük memur olarak adlandırabileceğimiz Akakiy, “palto” alabilmek için yaşamında kısıtlamalara girer. Daha az mum kullanmak, çay içmemek, kıyafetlerinin eskimemesi için eve gelince hemen çıkartıp entarisıyla oturmak gibi alışkanlıklar edinmeye çalışır. Bu kısıtlamalara o kadar alışır ki akşam yemeği yemeden yatağa girer. Ancak altı ay sonra yeni “palto” suna kavuşur.

“Palto” ile birlikte Akakiy'in davranışlarında da değişiklikler olur. O günü bayram havası içinde geçirir. Akşam evine gittiğinde hiçbir şeyi umursamaz. “Safahat düşkününü, bir hovarda gibi yatağına uzanıp hava kararınca dekinlendi” (Gogol, 2014, s. 36). Hatta davet edildiği

toplantıda kadınlara bakacak kadar öz güveni oluşmaya başlamıştır. Ancak “palto”sunun çalınması ile eski yaşamına geri döner. Bu durum onun değersizliğini daha da arttırmaktadır.

Gregor Samsa yaşamında ailesinden başka bir şey düşünmemektedir. Böceğe dönüştükten sonra da tek düşündüğü şey ailesinin geçimidir ve para konusu her açıldığında utanç ve üzüntü duymaktadır. Gregor’un insan kalbi, insan duyarlığı, insana özgü terbiye, utanç, alçakgönüllülük duyguları, insanın içine dokunan gururu bir böceğe dönüştüğü hâlde devam etmektedir. Böceklik Gregor’un bedenini ele geçirirken içindeki insanlığın arttığını görmekteyiz. Annesinin korkmaması için üzerine çarşafı çekme çabası onun mutlak bencillikten ne kadar uzak olduğunu göstermektedir. Samsa, “Dönüşüme uğramış böceğin dünyasıyla onun insan karşıtlarının dünyası arasında, yani gerçek üstü ile gerçek arasında gidip gelir” (Sipal, 2011, s. 72’den aktaran Arık, 2013, s. 71).

Her iki figür de yaşama dar ve karamsar bir pencereden bakmaktadırlar. Geleceğe karşı olumsuz bir bakış açısı geliştirmişlerdir. Yaşamlarında işlerinde çalışmaktan daha önemli bir amaç görmemektedirler. Kendilerine yarattıkları dünyada ne bir arkadaş edinme ne de bir aile kurma düşüncesi yer almaktadır.

4. Gogol’un *Palto*’sundan Kafka’nın *Dönüşüm*’üne Bakmak

Dostoyevski, “Hepimiz Gogol’un *Palto*’sundan çıktık.” der. Kafka da Gregor Samsa’yı çıkarmıştır *Palto*’dan. Birinde zavallı bir adamın “palto”su çalınır; diğerinde zavallı başka bir adam böceğe dönüşür. *Palto* ve *Dönüşüm*’de grotesk, kalpsiz karakterler, eğlenceli ve korkunç tipler arasında belli bir miktar insan duygusuyla donanmış merkezi bir figür vardır. Buna “küçük-insan” figürü de denilebilir. Her iki yapıt da “küçük-insan” figürünü belirli kavramlar altında yansıtmıştır. Bunlar; modern insanın kendine, topluma ve ailesine yabancılaşması, kapitalist dünya yaşamı, yalnızlık, aile ve ölüm.

Gregor ve Akakiy’in yaşamı modern toplum içerisindeki bireyin trajedisidir. Toplumun dışına çıkmaya çalışan ya da kapitalist sistemin çarklarının işlemlerini engelleyen bireylerin aile bireyleri tarafından bile hoş karşılanmadığı sezdirilmektedir. Otorite-birey ilişkisi, bireyin görmezden gelinmesi ve saf dışı edilmesiyle son bulmaktadır.

Palto’daki merkezi figür olan Akakiy Akakiyeviç’in insan niteliği, Kafka’nın Gregor Samsa’sından tür olarak farklı olsa da insani duygu her iki uzun öyküde de bulunur. Kafka ile Gogol’un gizli kâbuslarının güzelliği, merkezdeki insan karakterlerinin, etrafındaki insan dışı karakterlerle aynı dünyaya ait olmalarıdır; ama merkezdeki karakterler bu dünyadan dışarı çıkmaya, maskeyi çıkartıp atmaya, paltoya ya da kabuğu aşmaya çalışırlar. Çatışma, gerçek bir dünya ile trajik açıdan gerçek üstü Akakiy arasında ya da gerçek bir dünya ile duygusal açıdan

gerçek üstü Gregor arasında oluşturulur. Merkezi gerçek üstü karakterler, duygusal ve trajik açıdan etrafındaki gerçek dünyaya aittir. Bu dünyadan çıkıp insanların dünyasına girmeye çabalarlar ve çaresizlik içinde ölürlür.

Palto adlı öyküdeki Akakiy Akakiyeviç'in ve *Dönüşüm*'deki Gregor Samsa'nın doğumu ile yaşamının sonlanması arasındaki zaman dilimi birbirinin zıttı olarak imgenmiştir. Gregor yaşamının ilk zamanlarında beğenilen, takdir gören bir figür iken, dönüşümü ile birlikte pislik içindeki bir böcek hâline gelmiştir. Akakiy ise, palto edinmesi ile dönüşüm geçirerek önemsenmeyen, küçümsenen kişiden toplantılara davet edilen ve değer verilen biri hâline gelmiştir. Böceklik Samsa'nın, Palto ise Akakiy'in kostümü olarak gerçek dünyayı ve insanların gerçek duygularını görmelerini sağlamıştır.

Akakiy Akakiyeviç Başmaçkin ve Gregor Samsa farklı yer ve zaman dilimlerinde kurgulanmış merkez kişilerdir. Bu kişileri ortaya çıkaran grotesk imgeler ise “palto” ve “böcek”tir. Her şeyin çıkar üzerine kurulduğu ve insanın insan olmaktan çıkartılarak hiçleştirilmeye çalışıldığı bir dönemin tam ortasında, Akakiy “palto”suna bürünerek insanlığını bulmaya çalışırken Gregor “böcek”leşerek insanlığını kaybetmeye başlar. Bu olgu içinde de bir karşıtlık bulunmaktadır. Çünkü Akakiy “palto”su olduğunda kendisine insan gibi davranılacağını düşünerek aslında insanlığını kaybettiğinin farkına varmaz. Gregor ise, böceğe dönüşerek insanlığını kaybettiğini düşünse de yaşamsal gerçeklikte dönüştüğü ruhsal ve duygusal durum onun “insan” olduğunu gösterir.

Akakiyeviç, herhangi bir şeye sahip olmayan, kimsesiz, sıradan, değersiz biridir. Yazar onun sıradanlığını, ev-iş arasında gelip giden tekdüzelikliğini, insandan öte robotlaşmış biri hâline geldiğini anlatmak için “giydiği kıyafetler üzerine hiç kafa yormazdı. Hayatı boyunca bir kez olsun sokakta yürürken etrafında olup bitenlere dikkat kesilmemişti” (Gogol, 2014, s.24), “yediklerinin tadına hiç dikkat etmezdi” (Gogol, 2014, s.25) gibi tespitlerde bulunur. Ancak o, egemen sınıfın adamdan saymadığı bir zihniyetin ürünü olarak duygu ve düşünceden soyutlanmış, ayda eline geçecek üç kuruşla geçinen önemsiz biridir. Samsa da eline geçecek parayı düşünen, sıradan ve tek düze biridir.

Gregor Samsa, çalışma arkadaşları, işvereni ve ailesi ile paylaşımında bulunurken fiziksel olarak “böceğe” dönüştükçe çevresiyle arasında uçurum oluşmaktadır. İnsanın hiçbir şey yapamayacak kadar boğan yoğun çalışma temposu; insanı bir böceğe dönüştürecek kadar kendine yabancılaştırır. Ailesinin, hizmetçilerinin ve işverenin onun böcek olmasını çok önemli bir sorun olarak görmemesi yabancılaşma olgusunu daha da ortaya çıkarmaktadır. Bu durum hem aileye hem de topluma yabancılaşmayı doğurmaktadır. Gregor, anılarını unutmaya başlar, iş arkadaşları hatta ilgi duyduğu kasiyer kız bile belleğinden silinmektedir. Akakiy ise, ev

sahibi, arkadaşları ve amirleri tarafından görülmeyen, görülse de dışlanan, alay edilen bir kişiyken üzerine geçirdiği “palto” onu görünür kılar. “Palto” Akakiy’in davetlere katılmasına, arkadaşları tarafından ilgi görmesine ve onlara yakınlaşmasına neden olmuştur. Hatta paltosu şerefine verilen davette şuh edalı bir kadına hafiften gözünün kayması ve içinde anlık bir şehvetin uyanması şaşkınlık uyandırmaktadır. Akakiy de topluma yabancılaşmıştır; ancak bütün bunlara sebep olan “palto”dur.

Samsa'nın kız kardeşi, yapıtın sonuna doğru anne ile baba tarafından ailenin umutlarını bağladığı kişi olarak gösterilir. Yabancılaşmanın yeni kurbanı olarak Grete ön plana çıkar. Bu durum modern yaşamda işlevini yerine getiremeyen bireylerin dışlanarak sistemin yeni kurbanlar seçmesine bir örnektir. Zamanın her anını ötekilere ayıran insanın ötekileştirilmesi ve işlevsizleşmesi sonucu dışlanması, bireysel boyuttan toplumsal boyuta yabancılaşmanın etkisini gösterir. Bu etki toplumsal baskı ile etkisini iyice artırarak bireyi içinden çıkılmaz bir yabancılaşmaya doğru sürükler (Çiçek, 2015).

Akakiy'in toplum içindeki değersizliği ve zayıflığı, kendisinin de kabullendiği konumu, konuşmalarından da hissedilir. Nitekim o, rahat rahat iletişim kuramaz. Hep kısık sesle, bitmeyen cümlelerle derdini anlatır. Parasıyla paltosunu tamir ettirmek istediği terzi karşısında bile tutuktur. Çevresiyle konuşmak istemez gibidir. Sanki kendini ifade etmeye gücü yoktur. “Palto”ya sahip olduktan sonra ise kendini amiri, baş komiser ve önemli kişi ile konuşacak hatta uygunsuz olarak yardım isteyecek kadar güçlü görmektedir. Samsa ise, böceğe dönüştükten sonra kendi sesini bile tanıyamaz. Böceksi bir sesi vardır ve artık kimse onu duymaz. Hatta aradan geçen süre ile birlikte ailesi onun kendilerini anlamadığını düşünmektedirler. Her iki karakter de hem kendilerine hem de topluma yabancılaşmışlardır. Böceklik maskesi bu durumu daha çok ortaya çıkardığı gibi “palto”nun oluşturduğu yüzeysel maske de bunu gizleyememektedir.

Toplumun fark etmediği, yok saydığı Akakiyeviç, yalnızdır. Ailesi, yakını, arkadaşı yoktur. Sahip olduğu değerli bir eşyası da yoktur. "Palto" hayali ise Akakiy Akakiyeviç'in yaşamını doldurur, renklendirir. Kendini evlenmiş, yanında canlı bir varlık varmış gibi hisseder. Yalnızlıktan kurtulduğunu, hayat yolunda sevimli bir hayat arkadaşıyla elele yürüdüğünü sanmaktadır. Akakiy Akakiyeviç canlanır, önünde belirli bir amacı olan her insan gibi daha kesin, kararlı hareket etmeye başlar (Süer, 1987). Bu anlamda “palto” onun için sadece bir giysi olmaktan daha öte bir şey haline gelir. Yazarın şu ifadeleri bunu ortaya koyar:

Sanki yaşamında eksik olan bir şeyin yarattığı boşluk doldurulmuştu; sanki evlenmişti, sanki yanında, yaşamakta olduğu anı paylaşan biri vardı, artık yalnız başına değildi; sanki hoş bir hayat arkadaşı önünde uzanan yaşam yolunu kendisiyle birlikte ve el ele yürümeye razı olmuştu. Takdir ederseniz ki bu hoş hayat arkadaşı,

kalın vatkaları ve dayanıklı bir astarı olan paltosundan başkası değildi (Gogol, 2014, s.30-31).

Gregor Samsa da çokluk içinde yalnızlık çekmektedir. Böceğe dönüşmeden önce bir ailesinin olduğunu düşünse de aslında onun üzerinden beslenmekten başka bir şey istemediklerini fark eder. Gregor'un ailesi ile ilişkisi, tuhaf bir dayanışma ya da kullanma ilişkisine karşılık gelmektedir. Akakiy, babası ile hiç tanışmaz hatta babasının ismini alması komik bir öge olarak karşılır. Gregor ise, babasının baskısı altında ezilir. Kafka, böcekleşmeyi, fiziksel olarak olmasa da içsel olarak babasının yaşadığını duyumsatır. Her iki yapıtta anne figürü farklıdır. Gregor Samsa'nın annesi hastalıklı bir yapıya sahip olsa da oğlunu sever ve onu korumaya çalışır. Akakiy'in annesi ise güçlü bir karaktere sahiptir; ancak oğlunu önemsememekte hatta ondan yaşamın intikamını almak istemektedir.

Her iki merkez karakterinde değersizleştirme, çöpler üzerinden imgeleştirilmiştir. Akakiy'in değersizliği "Ayrıca her nasılsa tercihini, hep o sırada pek de temiz olmayan bir şeylerin atıldığı pencerelerin altından geçmekten yana kullanıyor, dolayısıyla şapkasının üzerinde her daim karpuz kabuğu parçaları veya benzeri çöpler taşıyordu" (Gogol, 2014, s.14) tümceleriyle biçimlendirilir. Gregor, böcekleşmesini tamamlarken odasının pislik ve dışkılarla dolu olduğu kendisinin artık temiz olmayı umursamadığı belirtilir.

Öyküde, Samsa'nın fiziksel durumunda meydana gelen değişim, yaşamıyla ilgili bütün ayrıntılara ilişkin diğer değişimleri de beraberinde getirmektedir. Bu apansız değişim sonrasında Samsa'nın fiziksel becerilerinde, yaşadığı ortamda, aile içindeki konumunda / hiyerarşisinde ve ailedeki bireylerin ona karşı tutumlarında köklü değişimler ortaya çıkmaktadır. Değişim, oğulun babanın karşısında her zaman daha ezik durumda kalmasını sağlayan bir araçtır. Şöyle ki, değişimden önce Samsa, ailenin geçimini sağlamakla görevliyken, babası aile içinde ikinci plandadır. Ancak birdenbire oluşan bu değişime bağlı olarak, baba yeniden güç kazanmış ve otoriteyi eline geçirmiştir. Babanın otoritesi ve baskısı çoğu zaman şiddet eylemlerine kadar varmıştır. Örneğin, hikâyenin başlangıç kısmında baba, Samsa'nın sırtına bastonla vurmuş (Keskin 2015, s. 19), öykünün son kısmında ise Samsa'nın ölümüne neden olacak yarayı açan cisimleri fırlatmıştır (Tokdemir ve Diler, 76-77).

Kapitalist sistemin de bir eleştirisi olarak anlam yüklenen merkez karakterlerin gerektiği gibi çalışmaması, en azından üst-otoriteye göre, verimli ve yeterli performans göstermemesi, onu basitleştirdiğinin, indirgediğinin belirtisi olarak anlaşılabilir. Her iki merkez karakterin de para biriktirmek zorunda olmaları otoriteye karşı sinmelerine neden olmuştur. Kişiliksiz, kimliksiz, tepkisiz, zavallı memur yaratımı söz konusudur. Yapıtın ana temasını da veren "mühim adam – memur" karşıtlığında Akakiyeviç, memuru temsil eder. Paltosu için müracaat

ettiği mühim şahsiyete sekreteri Akakiy'in geldiğini haber verdiğinde amirin "Kimin nesiymiş peki?" sorusuna karşılık "Bir memur" cevabını aldıktan sonra "A! Bekleyebilir öyleyse. Şu anda hiç vaktim yok." (Gogol, 2014, s.57) demesi egemen sınıfın kendileri dışında, alt tabakada çok küçük idealler uğruna, zorluklar içerisinde bir hayat süren isimsiz, unvansız insanlara bakışını verir. Gregor Samsa'nın, işe gitmeme nedenini öğrenmek için gelen temsilciye-böcek olduğu hâlde- ne cevap vereceğinin düşüncesinde boğulması; üst-otoriteye karşı yeterli performans gösterilmediğinde bu durumun korkuya ve sinmeye yol açtığına göstergesidir.

Her iki kahramanın ölümü de fark edilmeden, hiç yaşamamışlar gibi gerçekleşir. Gregor'un dönüşümünden sonra ailesi ondan uzaklaşır ve onu istenmeyen bir fazlalık olarak görürler. Gregor'un ölümü de onlar için bir şey ifade etmez ve öldüğü gün uzun zamandır yapmadıkları şehir gezisini yapmak üzere evden ayrılırlar. Gregor Samsa, yaşadığı bütün zorluklara ailesi için katlanır ama ailesinin ona olan tutumuna ve yabancılaşmasına karşı ölüme karşı durmak istemez. Sonunda "şey" diye adlandırılarak yaşlı-dul hizmetçi tarafından ölüsü kaldırılır.

Akakiy de "palto"su için verdiği çaba karşısında yenik düşünce hastalanır, ölür ve ucuz bir tabutla gömülmesi uygun görülür. Akakiy'in de ölüsünü yaşlı-dul ev sahibesi kaldırır. Gregor Samsa böceğe dönüşmüş bir biçimde ölürken Gogol da Akakiy'in ölümünü böceklikle ilişkilendirir.

Kimsenin korumadığı, hiç arkadaşı olmayan, hayatı boyunca hiç kimseden içten bir yakınlık görmemiş, bir böceği iğneyle tutturup mikroskop altında inceleme fırsatını kaçırmayan doğa bilimcilerin ilgisini bile çekmeyen bir insan evladı bu dünyadan böyle göçüp gitti (Kafka, 2016, s. 58).

Gregor Samsa, ölümü kabullenir hatta ölümü bekler, ister dönüştüğü bu yeni kimliğin getirdikleri ile başa çıkamaz; ancak Akakiy ölümü kabullenmez. Hayalet olarak geri döner ve kendisini önemsemeyen, küçük gören mühim şahsiyet karşısına dikilerek "palto"sunu yani içinde bulunmak istediği kimliği zorla da olsa geri almak ister.

Sonuç

Bu çalışmada, Nikolay Gogol'un *Palto* ve Franz Kafka'nın *Dönüşüm* adlı yapıtların merkez karakterleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Gogol ve Kafka'nın yapıtları birbirinden tamamen farklı konuları ele almışlardır. Her yönüyle özgün yapıtlardır. Dönem itibariyle *Palto* adlı yapıtın, *Dönüşüm*'den önce yazılmış olması *Palto*'yu öncelikli kılarak diğer yapıtı ona göre inceleme kuralının benimsenmesine yol açmıştır.

Çalışma dört başlık altında toplanmıştır. Birinci bölüm Akakiy Akakiyeviç'in ve Gregor Samsa'nın Aile Yaşamı, bu bölümde iki figürün aileleri ve yaşam biçimleri karşılaştırılmıştır. Akakiy Akakiyeviç'in ve Gregor Samsa'nın Toplumsal Kimliği adlı ikinci bölümde, Akakiy ve Gregor'un toplum tarafından nasıl görüldüğü üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölüm Akakiy Akakiyeviç'in ve Gregor Samsa'nın Yaşama Bakışı, bu bölümde yaşamdan beklentileri ve duyuşsal özellikleri dile getirilmiştir. Gogol'un *Palto*'sundan Kafka'nın *Dönüşüm*'üne Bakmak' adlı son bölümde ise modern insanın kendine, topluma ve ailesine yabancılaşması, kapitalist dünya yaşamı, yalnızlık, aile ve ölüm kavramları bağlamında benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırılmıştır.

Sonuç olarak; *Palto* ile *Dönüşüm* arasındaki benzerlikler iki yapıtın merkez kişisinden hareketle daha çok "küçük insan" izleği etrafında toplanmıştır. "Her iki yapıtta sıradan, toplumun kenarında iğreti duran karakterleri anlatırlar" (Baştürk, 2012). Ana kahramanlardan biri paltosuna sarılarak diğeri ise kabuğuna sığınarak var olmaya çalışır. Her ne kadar Kafka'nın yapıtında *Palto*'nun adı geçmese de yaratılan karakter bağlamında *Dönüşüm*'deki Gregor Samsa, Gogol'un *Palto*'sundaki "küçük insan"ın karşılığı olarak sunulan Akakiy Akakiyeviç'ten izler taşır. Her iki "küçük insan" figürü de modern toplumun yabancılaştırdığı, yalnızlaştırdığı, kapitalist sisteme boyun eğmek zorunda olan kişilerin yansımasıdır.

Bu çalışma göstermektedir ki karşılaştırmalı edebiyat incelemesi, yapıtları oluşturan kişilerin analizinde verimli sonuçlara ulaşmak ve değerlendirme yapmak için olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu yöntemin; farklı dönem, ülke ve kişiler tarafından yazılmış edebiyat yapıtları arasındaki bağın güçlendirilmesi ve yapıtların somutlaştırılması için önemli olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki inceleme dünya edebiyatın iki önemli yazarının yapıtı üzerinde yapılmıştır. Bu tür incelemelerin tanıklığında dünya edebiyatı ve Türk edebiyatı yapıtları arasında yapılması ile Türk edebiyatındaki yapıtların öneminin vurgulanacağı ve daha bilimsel bir hâl alacağı düşünülmektedir. Ayrıca ulusal edebiyatı başka edebiyatlarla karşılaştırmak onun dünya edebiyatı içindeki yerini belirlemekle kalmaz, kendi edebiyatına dünya edebiyatının penceresinden bakarak onu daha net değerlendirmeye de olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Arık, Ş. (2013). Dönüşüm ve geçmiş zaman elbiseleri üzerine bir mukayese denemesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27), 65-77.
- Aytaç, G. (1997). *Karşılaştırmalı edebiyat*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Aytaç, G. (2016). *Karşılaştırmalı edebiyat bilimi*. İstanbul: Doğu-Batı Yayınları.

- Baştürk, M. (2012). Gogol'ün Palto'sundan çıkan bir eser: Odalarda. *Turkish Studies/ International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 1019-1030.
- Bayram, Y. (2004). Karşılaştırmalı edebiyat bilimi ve bir uygulama. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 69-93.
- Çiçek, N. (2015). Franz Kafka'nın eserlerinde yabancılaşma problemi. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 5(1), 141-162.
- Gogol, N. (2014). *Palto*. (Çev.: Elif Ersavcı), İstanbul: Kolektif.
- Kafka, F. (2016). *Dönüşüm*. (Çev.: Gülperi Sert), İstanbul: İş bankası Kültür Yayınları.
- Keskin, U. (2015). *Sinema yapıtlarında yönetim düşüncesi. Sinema ve politika* (Ed. Barış Kılınç). İstanbul: Literatürk Yayınları.
- Levend, A. S. (1988). Türk edebiyatı tarihi. *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, 1, 44-48.
- Nabokov, V. (2015). *Edebiyat dersleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oralış, M. (2009). Bedende açan çiçekler-Franz Kafka'nın yara imgesi. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 21, 3-30.
- Sever, S. (2015). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Süer, A. (1987). Gogol'ün yapıtlarında memur tipleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 3(1-2), 435-441.
- Rousseau, M. A. ve Pichois, C. (1994). *Karşılaştırmalı edebiyat*. (Çev.: Mehmet Yazgan). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tokdemir, Z. A. ve Diler, E. (2004). Franz Kafka ve Die Verwandlung (Değişim) isimli eseri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(11).

Extended Abstract

Comparative literature; is a methodological and artistic research field which aims to determine similar or different aspects of literary texts in two different or same language and culture in terms of image, thought, subject, genre, work, form type and poet or author.

In this context, it is possible to examine the works of writers and their writers who have grown up in different centuries and different geographies within the framework of comparative literature. Comparative literature is most commonly made up of "common subjects" and "motifs". The "motif" is the smallest unit of subject matter. There are motifs of mastery, for example, male, step-mother, etc. between two women. (Aytaç, 2016).

The comparison method is used in our work. Within comparative literature there are different methods of examination. In this study, "contextual examination" was chosen as the method of examination of comparative literature. This is because the "contextual examination" seeks to examine the literary work as a text and examine it in its essence. The determined works were examined in a motif-weighted structure. Motif is the main heroes in the works.

The works we have studied in our work have been chosen from two different periods, from culture and writing. One of the great masters of Russian literature, Nikolay Gogol's work "Coat" published in 1842. The other one is the work "Transformation" written by Franz Kafka, master writer of German literature in 1915. The two heroes written in different periods attract attention with their similarities to each other as characters from life. Gogol's Akakiy Akakiyevich and Franz Kafka's Gregor Samsa reveal a "small human" figurine of the modern society that resembles each other with internal conflicts, frustrations and wars with life. In this work, central characters of Nikolay Gogol's "Palto" and Franz Kafka's "Transformation" are analyzed comparatively. The works of Gogol and Kafka deal with completely different subjects. They are original works of every direction. The work "Coat", which was written before the "Transformation", gave priority to the "Coat", which led to the adoption of the review rule according to the other works.

The study is organized under four headings. The first part is the family life of Akakiy Akakiyevič and Gregor Samsa, the families of two figurines and the way of life in this section are compared. Akakiy Akakiyevič and Gregor Samsa in the second chapter called Social Identity, Akakiy and Gregor'in was seen by the society has been focused on. The third chapter, Akakiy Akakiyevic's and Gregor Samsa's View of Life, in this chapter, life expectancies and affective characteristics have been expressed. In the last section of Kafka's "Transformation" of Gogol's "coat", the similarities and differences in the context of modern people's alienation to himself, collective and family, capitalist world life, loneliness, family and death were compared.

Dostoevsky says, "We all got out of Gogol's coat." Kafka pulls out Gregor Samsa from Palto. In one, a poor man's "coat" is played; the other poor man turns into a beagle. In "Coat" and "Transformation" there is a central figure with a certain amount of human emotion between grotesque, heartless characters, fun and terrifying types. This can be called the "small-human" figure.

As a result; The similarities between "coat" and "transformation" were gathered around the "little human" trail, rather than the central person of the two works. "In both works, they tell the characters who are ordinary, standing at the side of society" (Baştürk, 2012). One of the main heroes tries to cling to the paltos and the other to take shelter in the shell. Although Kafka's work does not mention the name of the coat, Gregor Samsa in "Transformation" in the context of the created character carries traces of Akakiy Akakiyevic, presented as a "small human" in Gogol's "coat". The figure of both "little people" is also a reflection of those who modernize, lonelise and subordinate to the capitalist system.

This study shows that comparative literature review allows for the analysis of the people who make up works to reach and evaluate fruitful results. In addition, it can be said that it is important for strengthening the connection between literary works written by different periods, countries and individuals and for embodying the works.

The above examination was made on the works of two important authors of world literature. It is thought that the preface of the works in Turkish literature will be emphasized and become more scientific by making between the works of world literature and Turkish literature in the testimony of such studies. Moreover, comparing national literature with other literatures does not only determine its place in world literature, it is also thought to allow its literature to be seen more clearly by looking at the window of world literature.